

Το παρόν και μέλλον της Κατ'οίκον Νοσηλευτικής Φροντίδας στην Ελλάδα

The present and future of home nursing care in Greece

Θεοδούλα Αδαμακίδου¹, Αθηνά Καλοκαιρινού-Αναγνωστοπούλου²

1. Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εργαστήριο Νοσηλευτικής Αποκατάστασης Χρονίως Πασχόντων, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
2. Καθηγήτρια Κοινωνικής Νοσηλευτικής, Τμήμα Νοσηλευτικής, Εργαστήριο Κοινωνικής Νοσηλευτικής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο ρμώμενες από το άρθρο για το μέλλον της Κατ'οίκον Νοσηλευτικής Φροντίδας (ΚονΝΦ), τις προκλήσεις και διαστάσεις που η ΚονΝΦ μπορεί να λάβει μέσα στα διάφορα συστήματα υγείας (Landers et al 2016) αλλά και την ελληνική μεταρρύθμιση στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, το άρθρο σύνταξης επιχειρεί να περιγράψει την παρούσα κατάσταση της ΚονΝΦ στην Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο ευελπιστεί να χαράξει το μέλλον της ΚονΝΦ, αλλά και να προτρέψει τους ιθύνοντες σε αποτελεσματικές και αποδοτικές αποφάσεις, με πολλαπλούς αποδέκτες (χρήστες, επαγγελματίες υγείας, οργανισμοί υγείας, κρατικός προϋπολογισμός).

Η πρώτη αναφορά για την ΚονΝΦ γίνεται στον ιδρυτικό νόμο του ΕΣΥ, 1397/ΦΕΚ 143/ τΑ'/07-10-1983, όπου στο άρθρο 15 αναφέρεται ότι «σκοπός των Κέντρων Υγείας είναι η νοσηλεία και παρακολούθηση αρρώστων που βρίσκονται στο στάδιο της ανάρρωσης ή μετά την έξοδό τους από το νοσοκομείο». Έκτοτε ακολούθησαν πολλές αναφορές στην Ελληνική νομοθεσία για την κατ'οίκον φροντίδα υγείας, οι οποίες όμως παρέπεμπαν σε υπουργικές αποφάσεις και προεδρικά διατάγματα για οργανωτικά και λειτουργικά θέματα, τα οποία όμως δεν εφαρμόστηκαν ποτέ (Adamakidou & Kalokairinou 2017).

Μέχρι πρόσφατα αποσπασματική ήταν η ανάπτυξη μερικών Μονάδων ή Τμημάτων ή Υπηρεσιών Κατ' Οίκον Νοσηλείας στα Νοσηλευτικά Ιδρύματα (π.χ. νοσοκομεία Μεταξά και Άγιοι Ανάργυροι) και στα Κέντρα Υγείας (ΚΥ), ενώ παράλληλα δημιουργήθηκαν συνθήκες για την παράτυπη και παράνομη εμφάνιση ανάλογων υπηρεσιών στον ιδιωτικό τομέα. Το 2013 η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας του Υπουργείου Υγείας ξεκίνησε ένα πιλοτικό πρόγραμμα με σκοπό την ανάπτυξη και λειτουργία της ΚονΝΦ σε 11 νοσοκομεία της Αθήνας και της περιφέρειας και σε 4 ΚΥ, και τη διευθέτηση θεμάτων που παρακωλύουν τη λειτουργία της υπηρεσίας (ενιαία έντυπα λειτουργίας, διακίνηση ναρκωτικών, διαχείριση αποβλήτων, οχήματα υπηρεσίας, κ.α.). Όραμα των ομάδων εργασίας που συγκροτήθηκαν από επαγγελματίες υγείας των δομών, επαγγελματικούς φορείς και ακαδημαϊκούς ήταν η ανάπτυξη της ΚονΝΦ σε όλη τη χώρα. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής ήταν η έκδοση Υπουργικής απόφασης (26847/09-04-2015), η Εγκύκλιος Γ36/Δ.Φ. 14/Γ.Π.οικ.58490/31-07-2015 για την ενιαία λειτουργία των τμημάτων ή υπηρεσιών ΚονΝΦ του πιλοτικού προγράμματος, η επιμόρφωση και κατάρτιση του προσωπικού που εργάζεται στην ΚονΝΦ και το άρθρο 35 του νόμου 4272/ ΦΕΚ 145/τΑ'/11-6-2014 το οποίο προσδιορίζει τις δομές που δύνανται να παρέχουν ΚονΝΦ (Adamakidou & Kalokairinou 2017).

Παράλληλα, σε ακαδημαϊκό επίπεδο διεξάγονται μελέτες για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα της ΚονΝΦ στην Ελλάδα, δεδομένα τεκμηριωμένα διεθνώς πριν από πολλές δεκαετίες.

Όσον αφορά στην αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών ΚονΝΦ αποτυπώνεται πολύ υψηλό επίπεδο ικανοποίησης των ασθενών/χρηστών με καρκίνο (Αδαμακίδου 2009, Κουλι 2013, Δελιδάκη και συν 2020), αλλά και από την υπηρεσία του Ελ-

Αναφορά του άρθρου ως: Αδαμακίδου Θ. & Καλοκαιρινού Α. (2020). Το παρόν και μέλλον της κατ'οίκον νοσηλευτικής φροντίδας στην Ελλάδα. *Ελληνικό Περιοδικό Νοσηλευτικής Επιστήμης* 13(3): 3-5, <https://doi.org/10.24283/hjns.202031>

Citation: Adamakidou T. & Kalokairinou A. (2029). The present and future of home nursing care in Greece. *Hellenic Journal of Nursing Science* 13(3): 3-5, <https://doi.org/10.24283/hjns.202031>

ληνικού Ερυθρού Σταυρού (Ζάγγα & Δρόσος 2012).

Οι αναφορές για το κόστος των υπηρεσιών ΚοινΦ ξεκινούν το 1992, όπου διαπιστώθηκε ότι το κόστος ενός ασθενούς νοσηλευόμενου στο σπίτι είναι ίσο με το 1/5 – 1/6 του κόστους του νοσηλευόμενου στο νοσοκομείο (Τσιγκουράκος 1992, Τσίτουρα 1997). Άλλη μελέτη αναφέρει ότι μια μέρα νοσηλείας ογκολογικού ασθενή στο νοσοκομείο αντιστοιχεί σε ένα μήνα νοσηλείας στην ΚοινΦ (Kouli et al 2008) και ότι το υγειονομικό κόστος στην κατ'οίκον φροντίδα είναι 2,7 φορές μικρότερο σε σύγκριση με το κόστος της ενδονοσοκομειακής φροντίδας (Κούλη 2013).

Παράλληλα, υλοποιήθηκαν έργα ΕΣΠΑ τα οποία αφορούσαν στην κατ'οίκον νοσηλευτική φροντίδα και εμπλουτίζουν με τα παραδοτέα τους, τις γνώσεις μας για τις ανάγκες των ασθενών, των φροντιστών και των επαγγελματιών υγείας και αναπτύσσουν τον πρώτο ηλεκτρονικό φάκελο για την ΚοινΦ (έργο Πρότυπη Κατ'οίκον Φροντίδα), καταγράφουν τις παρεμβάσεις κατ'οίκον, εκπαιδεύουν επαγγελματίες, φροντιστές, εθελοντές και πιστοποιούν υπηρεσίες (έργο ΑΚΕΣΩ Ι), εκπαιδεύουν επαγγελματίες υγείας στην κατ'οίκον ανακουφιστική φροντίδα (έργο ΑΚΕΣΩ ΙΙ) και εφοδιάζουν τους επαγγελματίες υγείας της ΚοινΦ με πρωτόκολλα για την άσκηση και επιστημονικά τεκμηριωμένη πρακτική (έργο Ανάπτυξης Σχεδίων Κατ'οίκον Φροντίδας Βασιζομένων σε Νοσηλευτικές Διαγνώσεις).

Απαραίτητες προϋποθέσεις για την αξιοποίηση όλης αυτής της παρακαταθήκης είναι η ενημέρωση και αλλαγή της κουλτούρας των χρηστών, του πληθυσμού, αλλά και των επαγγελματιών υγείας για μια πιο φιλική προς την ΚοινΦ στάση, είναι η κοστολόγηση των ιατρονοσηλευτικών πράξεων για την προστασία των χρηστών, η επικαιροποίηση των νοσηλευτικών επαγγελματικών δικαιωμάτων και η καθιέρωση της ειδικότητας της Κοινωνικής Νοσηλευτικής για τη διασφάλιση της ποιότητας της φροντίδας. Τα τελευταία κρίνονται μείζονος σημασίας, καθώς ο νοσηλευτής αποτελεί, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, ηγετικό μέλος της διεπιστημονικής ομάδας, αναλαμβάνοντας ρόλους σύνθετους και καθοριστικούς (case manager) για την υπηρεσία και την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας (ΠΦΥ) γενικότερα (Καλοκαιρινού & Αδαμακίδου 2014, Αδαμακίδου 2015).

Απαραίτητη κρίνεται η διευκρίνιση ότι όλες οι αναφορές αφορούν στην υπηρεσία κατ'οίκον νοσηλείας, κατ'οίκον νοσηλευτικής φροντίδας και όχι στην κατ'οίκον φροντίδα και το Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι». Το Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι» είναι ένα πρόγραμμα με κατά βάση κοινωνικό χαρακτήρα (Υπουργική απόφαση Φ.Ε.Κ.917/τΒ' /17-10-1997) οι υπηρεσίες του εστιάζονται στη φροντίδα (home care) των ωφελούμενων γενικότερα και όχι στη νοσηλευτική τους φροντίδα. Στην Ελλάδα, οι Δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες εστιάζονται στη φροντίδα υγείας (home health care) και τη νοσηλευτική φροντίδα (home health nursing care) των χρηστών στο σπίτι είναι πολύ συγκεκριμένες, αποτελούν, συνήθως, διατομεακά Τμήματα των νοσοκομείων στα οποία ανήκουν και οι πάροχοι της φροντίδας υγείας στο σπίτι είναι σχεδόν αποκλειστικά νοσηλευτές. Παράλληλα, στην ΠΦΥ η κατ'οίκον φροντίδα υγείας και η κατ'οίκον νοσηλεία εντάσσονται στους σκοπούς των ΤΟΜΥ (Νόμος 4486/ΦΕΚ 115/τΑ' /07-08-2017). Επίσης, υπάρχουν υπηρεσίες που οργανώθηκαν και λειτουργούν από μη-κυβερνητικές οργανώσεις ή τον ιδιωτικό φορέα. Όπως διαπιστώνεται και διεθνώς η συνεργασία των δύο υπηρεσιών, («Βοήθειας στο σπίτι» και «Κατ'οίκον νοσηλευτικής φροντίδας») (Αδαμακίδου & Καλοκαιρινού 2007), μπορεί να συμβάλει στην ασθενοκεντρική προσέγγιση του χρήστη και να διασφαλίσει τη συνέχεια και ολοκλήρωση των υπηρεσιών (Genet et al 2012). Στη σημερινή Ελληνική πραγματικότητα, με τα περιοριστικά μέτρα για την προστασία του πληθυσμού της κοινότητας από τον COVID-19, δίνεται βαρύνουσα σημασία από την πολιτεία τόσο στην «Κατ'οίκον Νοσηλεία» όσο και στο «Βοήθεια στο σπίτι» (Δελτίο Τύπου Υπουργείου Υγείας 2020).

Η ΚοινΦ χαρακτηρίζεται ως ο «μεγάλος νικητής» στον αγώνα των μεταρρυθμίσεων που αφορούν στη μείωση του κόστους, καθώς και στην ασφαλή και ποιοτική φροντίδα (Landers et al 2016). Οι διεθνείς τάσεις για το μέλλον της έχουν βασική αρχή την υψηλή ποιότητα με το μικρότερο κόστος και εστιάζουν σε προηγμένα μοντέλα ΚοινΦ για οξείες καταστάσεις, όπως το Hospital at Home (Αδαμακίδου και συν 2015), μοντέλα τηλεφροντίδας και τηλεπαρακολούθησης, ενώ, παράλληλα, στο επίκεντρο βρίσκεται η ενδυνάμωση του χρήστη για την αυτοδιαχείριση των χρόνιων νοσημάτων (Schulman-Green et al 2012).

Ευελπιστούμε λοιπόν, ότι σήμερα, στην Ελλάδα της οικονομικής ύφεσης, των μεταρρυθμίσεων στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και των προκλήσεων για τη δημόσια υγεία, οι προσπάθειες, οι γνώσεις και οι εμπειρίες που υπάρχουν στην παρακαταθήκη μας ότι θα αξιοποιηθούν κατάλληλα από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής προς όφελος του Έλληνα πολίτη.

Υπεύθυνος αλληλογραφίας: Θεοδούλα Αδαμακίδου
e-mail: adamakidou@yahoo.gr

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adamakidou T. & Kalokerinou A. (2017). Home health nursing services in Greece during the economic crisis. *International Nursing Review* 64(1): 126-134.
- Adamakidou T., Galanis P., Kallergis G., Katostaras T., Patiraki E. & Kalokerinou A. (2015). Assessing health related quality of life in the Greek home health care setting: comparing cancer patients' and nurses' assessment. *Home Health Management and Practice* 27(3): 135-141.
- Genet N., Boerma W., Kroneman M., Hutchinson A. & Saltman R. (2012). *Homecare across Europe: current structure and future challenges*. UK: WHO.
- Kouli E., Kaitelidou D., Kalokairinou A. & Siskou O. (2008). The Cost of Home Care for Patients with Malignant Neoplasms. *Home Healthcare Nurse* 26(10): 594-599.
- Kouli E., Kalokairinou A., Prezerakos P., Lemonidou Ch., Galanis P., Tziaferi S. & Kaitelidou D. (2013). Patients' Satisfaction with Home Care Services in Greece. *International Journal of Health Research and Innovation* 1(1): 47-54.
- Landers S., Madigan E., Leef B., et al. (2016). The Future of Home Health Care: A Strategic Framework for Optimizing Value. *Home Health Care Management & Practice* 28(4): 262-278.
- Schulman-Green D., Jaser S., Martin F., Alonzo A., Grey M., McCorke R., Redeker N., Reynolds N. & Whittlemore R. (2012). Processes of self-management in chronic illness. *Journal of Nursing Scholarship* 44(2): 136-144.
- Αδαμακίδου Θ. (2009). *Αυτοαξιολόγηση ποιότητας ζωής ογκολογικών ασθενών που λαμβάνουν κατ'οίκον νοσηλεία και σύγκρισή της με τη νοσηλευτική αξιολόγηση*. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Νοσηλευτικής ΕΚΠΑ, Αθήνα.
- Αδαμακίδου Θ. (2015). Ο ρόλος του νοσηλευτή στην ομάδα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. Στο Α. Καλοκαιρινού (επιμέλεια) *Εφαρμογές καλών πρακτικών ομάδας πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας*. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Διαθέσιμο στο: https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/3301/5/00_master_document.pdf [Πρόσβαση: 04 Ιουλίου 2017].
- Αδαμακίδου Θ. & Καλοκαιρινού Α. (2007). Η κατ'οίκον νοσηλευτική φροντίδα σε διαφορετικά συστήματα υγείας. *Νοσηλευτική* 46(4): 501-513.
- Αδαμακίδου Θ., Σταθάτος Μ. & Καλοκαιρινού Α. (2015). Νοσοκομειακή περίθαλψη στο Σπίτι: ένα νέο μοντέλο υψηλού επιπέδου κλινικής διαχείρισης ασθενών στην κοινότητα. *Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής* 32(2): 149-157.
- Δελιδάκη Α., Μήτσας Ε., Γεωργοσοπούλου Σ., Τσελάς Τ., Γαλάνης Π., Καλοκαιρινού Α., Γιαννακοπούλου Μ. & Αδαμακίδου Θ. (2020). Ικανοποίηση των ασθενών από την υπηρεσία κατ'οίκον νοσηλείας του νοσοκομείου Άγιοι Ανάργυροι. *Ελληνικό Περιοδικό της Νοσηλευτικής Επιστήμης*, (προς δημοσίευση).
- Δελτίο Τύπου Υπουργείου Υγείας 03/04/2020 (2020) Ανακοίνωση Υπουργείου Υγείας για την ένταξη της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας στην αντιμετώπιση της πανδημίας του κορονοϊού SARS-CoV-2. Διαθέσιμο στο <https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-tyroy/press-releases/7008-anakoinwsh-ypourgeiou-ygeias-gia-thn-entaksh-ths-prwtobathmias-frontidas-ygeias-sthn-antimetwpish-ths-pandhmias-toy-koronoioy-sars-cov-2> [Πρόσβαση 04/04/2020].
- Ζάγγα Α. & Δρόσος Δ. (2012). Μέτρηση Ικανοποίησης των Πολιτών από τη Χρήση της Υπηρεσίας Νοσηλεία στο Σπίτι του Ελληνικού Ερευνητικού Σταυρού με τη χρήση πολυκριτηρίων μεθόδων ανάλυσης. Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Φοιτητικού Συνεδρίου ΕΕΕΕ, ΤΕΙ Πειραιά 13-15 Δεκεμβρίου 2012. Πειραιάς, σελ. 319-442.
- Καλοκαιρινού Α. & Αδαμακίδου Θ. (2014). *Κατ'οίκον νοσηλευτική φροντίδα, έννοιες, δεξιότητες, εφαρμογές*. Αθήνα: εκδόσεις Βήτα.
- Κούλη Ε. (2013). *Κοινωνικοοικονομική και ποιοτική αξιολόγηση της κατ'οίκον νοσηλείας σε ασθενείς με κακοήγη νεοπλασμάτα*. Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Νοσηλευτικής ΕΚΠΑ, Αθήνα.
- Τσιγκουράκος Δ. (1992). Πεπραγμένα της πενταετίας της Υπηρεσίας Κατ'οίκον Νοσηλείας. Ιούνιος 1987- Μάιος 1992. Υπηρεσία Κατ'οίκον Νοσηλείας (ΥΚΟΝ) Γ.Ο.Ν. Κηφισιάς «Αγ. Ανάργυροι», Κηφισιά.
- Τσίτουρα Μ. (1997). Πεπραγμένα 2ης πενταετίας της Υπηρεσίας Κατ'οίκον Νοσηλείας. Ιούνιος 1992- Μάιος 1997. Υπηρεσία Κατ'οίκον Νοσηλείας (ΥΚΟΝ) Γ.Ο.Ν. Κηφισιάς «Αγ. Ανάργυροι», Αθήνα.